

Koncepcja programowa i organizacyjna Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą - Łukasz Popowski

Koncepcja programowa Muzeum

I. Działalność w zakresie aktualnych możliwości budżetowych jednostki:

W jednostce zachowania na aktualnym, dobrym poziomie wymaga komponent związany z okresem I i II wojny światowej, będący jednocześnie dotychczas wiodącym w profilu Muzeum. Redefinicji i wzmocnieniu poddać należy komponent związany z dziejami Sochaczewa i ziemi sochaczewskiej we wcześniejszych okresach historycznych, z naciskiem na kluczowe momenty przeszłości stolicy tej dawnej jednostki podziału terytorialnego kraju.

1. Komponent związany z okresem I i II wojny światowej:

- Wyznaczenie zespołu przypisanego do komponentu I. i II. wojennego jednostki. Pracownicy Ci odpowiedzialiby za projekty Muzeum powiązane z tym okresem historycznym.
- Wzbogacenie istniejących ekspozycji I. i II. wojennych wartościowymi eksponatami znajdującymi się w magazynach jednostki.
- Rozwijanie współpracy z Muzealną Grupą Historyczną II Batalionu 18 Pułku Piechoty i innymi grupami rekonstrukcji historycznej z Sochaczewa i okolic.
- Wykorzystanie w większym stopniu multimediiów na wystawie II. wojennej.
- Starania o pozyskanie środków zewnętrznych na wykonanie II. etapu rewaloryzacji wystawy głównej Muzeum (działanie połączone z wykonaniem korekt merytorycznych i estetycznych).
- Kontynuacja sprawdzonych projektów: „Spotkania z Żołnierzami Wyklętymi”, „Rocznica Powstania Warszawskiego”, „Noc Muzeów”.

2. Komponent związany z dziejami Sochaczewa i ziemi sochaczewskiej w okresie od XII do XIX/XX w.:

- Zmiana charakteru ekspozycji stałej zlokalizowanej w 3 wschodnich salach kondygnacji parterowej budynku. Aktualnie istniejącą wystawę należałoby zastąpić taką, której motywem przewodnim będzie ujęta ramowo historia Sochaczewa od XII do XIX/XX w. Na wystawie położony zostałby nacisk na prezentację, nieobecnych dziś w przestrzeni Muzeum, najważniejszych wątków z przeszłości miasta, zawierających się w wyżej zaproponowanym okresie. Wśród tych wątków szczególne miejsce przeznaczone zostałoby dla dziejów Zamku sochaczewskiego. Oprócz tego wyjątkową uwagę na ekspozycji poświęcić należałoby: początkom miasta, dziejom Sochaczewa w okresie przynależności do księstwa mazowieckiego, dziejom Sochaczewa w okresie staropolskim, dziejom ziemi sochaczewskiej, regulacji Sochaczewa w okresie Królestwa Kongresowego, odbudowie miasta w okresie międzywojennym, dziejom sochaczewskich Żydów i wielokulturowości miasta, związku Chopina z Sochaczewem, udziałowi sochaczewian w uratowaniu i

rewaloryzacji dworku w Żelazowej Woli, a także dziejom sochaczewskiego przemysłu, a co za tym idzie dzielnic przemysłowych.

- Stworzenie koncepcji i wprowadzenie do oferty Muzeum oprowadzania po Sochaczewie z przewodnikiem dla grup zorganizowanych.
- Stworzenie koncepcji i wprowadzenie do oferty Muzeum oprowadzania po najważniejszych miejscach ziemi sochaczewskiej z przewodnikiem dla grup zorganizowanych.
- Stworzenie koncepcji i wprowadzenie do oferty Muzeum oprowadzania po Zamku z przewodnikiem dla grup zorganizowanych.
- Stworzenie koncepcji i wprowadzenie do oferty Muzeum oprowadzania po sochaczewskich nekropoliach z przewodnikiem dla grup zorganizowanych.
- Zaaranżowanie w istniejącej, wolnej lokalności na poddaszu Muzeum, w oparciu o unikatowy księgozbiór prof. Władysława Pałuckiego, dostępnej dla mieszkańców biblioteki. Drugim elementem uzupełniającym niniejsze zasoby biblioteczne byłyby pozostały wartościowy księgozbiór specjalistyczny, zgromadzony przez jednostkę w trakcie 40 lat jej działalności. Dodatkowym uzupełnieniem byłoby gromadzenie oryginalnych materiałów i ich kopii (kserokopii, skanów, ewentualnie mikrofilmów) o charakterze archiwalnym (rękopisy i starodruki zgromadzone w archiwach państwowych oraz prywatnych), związanych z historią Sochaczewa i ziemi sochaczewskiej. Tak skomponowany księgozbiór oraz zasoby archiwalne dostępne na miejscu ułatwiłyby lokalnym badaczom oraz młodzieży pogłębianie i popularyzację własnych badań nad przeszłością miasta i okolic.
- „Wyjście Muzeum do mieszkańców”, czyli aktywna edukacja dzieci i młodzieży również poza budynkiem placówki. W oparciu o doświadczenia projektu „Knechci Miasta Sochaczewa” Stowarzyszenia „Nasz Zamek” nawiązanie współpracy z lokalnymi szkołami i organizacja lekcji historii regionalnej w tych placówkach, połączona z późniejszym zwiedzaniem Muzeum i empirycznym pogłębianiem wiedzy.
- Działalność badawcza (historyczna, archeologiczna, architektoniczno-konserwatorska) związana z dziejami miasta i okolic oraz działalność wydawnicza o charakterze naukowym i popularno-naukowym.
- Wydanie wspólnie ze Stowarzyszeniem „Nasz Zamek” publikacji książkowej podsumowującej badania sochaczewskiego Zamku.
- Współpraca ze Stowarzyszeniem „Nasz Zamek” przy organizacji kolejnych edycji pikniku historycznego „Zawisza Czarny nad Bzurą – Sochaczewskie Spotkania z Historią”.
- W ramach współpracy ze szkołami zaaranżowanie gry miejskiej związanej z przeszłością miasta, na wzór gry „Szlak Rycerski – Śladami Młodego Zawiszy”, zaaranżowanej przez Stowarzyszenie „Nasz Zamek”, podczas pikniku „Zawisza Czarny nad Bzurą – Sochaczewskie Spotkania z Historią”.
- Wprowadzenie do programu wystaw czasowych większej liczby ekspozycji związanych z ważnymi wydarzeniami, postaciami czy zjawiskami z historii lokalnej (np. sochaczewski klasztor dominikanek, sochaczewski klasztor dominikanów,

wielokulturowość Sochaczewa, zabytki architektury monumentalnej Sochaczewa i okolic, sochaczewskie cmentarze, różne aspekty dziejów ziemi sochaczewskiej itd.).

- Organizacja ogólnodostępnych spotkań z interesującymi postaciami związanymi z przeszłością miasta i powiatu.
- Organizacja konferencji naukowych związanych z różnymi wątkami przeszłości Sochaczewa i ziemi sochaczewskiej (przyczyniłoby się to do popularyzacji i pogłębienia wiedzy o dziejach naszego miasta).
- Zaprojektowanie i wdrożenie zadania promującego ziemię sochaczewską – historyczne terytorium z wieloletnimi dziejami, kulturą i tradycjami. Spuścizna po tej jednostce podziału terytorialnego kraju (o powierzchni rozłożonej na kilka współczesnych powiatów), której stolicą było miasto Sochaczew jest dziś zupełnie nieznana. Warto byłoby, w sensie edukacyjnym i promocyjnym, o tym przypomnieć (tu konieczna współpraca z zainteresowanymi gminami).
- Kontynuacja sprawdzonych projektów: „Spotkania z Archeologią”, „Konkurs Szopek Bożonarodzeniowych”.

3. Współpraca:

- Próba poprawy współpracy oraz integracji Muzeum z lokalnym środowiskiem historycznym, w tym samodzielnymi badaczami i organizacjami pozarządowymi działającymi na obszarze dziejów Sochaczewa i ziemi sochaczewskiej.
- Nawiązanie współpracy i próba stworzenia wspólnej oferty kulturalno-turystycznej z Muzeum Kolei Wąskotorowej oraz Muzeum Domu Urodzenia Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli.
- Próba powiązania działań Muzeum z ofertą rekreacyjną Sochaczewa i okolic: Muzeum Kolei Wąskotorowej, przedsiębiorców prowadzących spływy kajakowe po Bzurze, ofertą gospodarstw agroturystycznych, czy hoteli.
- Podjęcie współpracy z okolicznymi gminami oraz z lokalnym – miejskim i powiatowym środowiskiem historycznym.
- Wykorzystanie w większym stopniu prywatnych specjalistycznych kolekcji sochaczewian do wystaw czasowych.
- Nawiązanie współpracy z jednostkami muzealnymi z regionu oraz innymi jednostkami muzealnymi i naukowymi.
- Powołanie Rady Muzeum, celem koordynacji kierunku rozwoju jednostki, poprawy komunikacji ze środowiskiem lokalnych historyków oraz organizacji branżowych, a także lepszego sprofilowania działalności jednostki na oczekiwania społeczności lokalnej.
- Współpraca ze Stowarzyszeniem „Nasz Zamek” jako organizacją partnerską Muzeum: korzystanie z zasobów i doświadczenia członków organizacji przy pozyskiwaniu środków zewnętrznych, przy realizacji projektów o charakterze wydawniczym, badawczym (historia, archeologia i konserwatorstwo), czy związanym z organizacją imprez plenerowych oraz kameralnych.
- Współpraca i partnerstwo ze Stowarzyszeniem „Nasz Zamek” w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych (szczególnie przy konkursach gdzie mogą

aplikować tylko organizacje pozarządowe). Dzięki tej współpracy możliwe byłoby prowadzenie przez Stowarzyszenie dla Muzeum elementów działalności gospodarczej.

- Podjęcie starań (we współpracy z Urzędem Miejskim) nad przygotowaniem i instalacją przy granicach miasta brązowych Tablic Atrakcji Turystycznych.
- Podjęcie działań mediacyjnych (we współpracy z Urzędem Miejskim) odnośnie sytuacji zabytków na obszarze Sochaczewa i ziemi sochaczewskiej.

Koncepcja organizacyjna Muzeum

1. Zmiany w organizacji pracy:

- Stworzenie nowego regulaminu organizacyjnego wprowadzającego czytelny podział pionów i obowiązków.
- Zorganizowanie pracy w jednostce w systemie zadaniowym (w systemie kontroli zarządczej), powiązany z gratyfikacją finansową za efekty (w miarę możliwości budżetowych).
- Wydłużenie godzin otwarcia jednostki dla zwiedzających do 18.00 – wprowadzenie nowego grafika pracy dostosowanego do nowych godzin otwarcia Muzeum.
- Stworzenie transparentnego i przejrzystego systemu wynagrodzeń i możliwości rozwoju kariery zawodowej dla pracowników jednostki (regulamin wynagrodzeń, podnoszenie kwalifikacji).
- Podjęcie próby redefinicji wydatkowania środków własnych Muzeum w kierunku racjonalizacji i oszczędności.
- Wprowadzenie do jednostki jednolitej polityki rachunkowości.
- Wyraźne wyodrębnienie pionu merytorycznego odpowiedzialnego za działalność badawczą i wydawniczą jednostki.
- Wyznaczenie zespołu, przypisanego do komponentu I. i II. wojennego jednostki. Pracownicy Ci odpowiedzialiby za projekty Muzeum powiązane z tym okresem historycznym.
- Prowadzenie i upublicznianie ewidencji zwiedzających.
- Szczegółowa inwentaryzacja i archiwizacja zasobów jednostki.
- Rozpoczęcie działań nad digitalizacją zbiorów Muzeum (próba pozyskania środków zewnętrznych).
- Poprawa jakości działania strony internetowej Muzeum: rozłożenia treści, aktualności wprowadzanych informacji, atrakcyjności szaty graficznej, pozycjonowania w wyszukiwarkach internetowych informacji związanych z działalnością Muzeum.
- Reorganizacja muzealnego sklepu w kierunku większej atrakcyjności, a co za tym idzie zwiększenia sprzedaży i obrotów.
- Produkcja nowych gadżetów i materiałów reklamowych promujących jednostkę oraz dzieje Sochaczewa i ziemi sochaczewskiej.
- Wprowadzenie nowej polityki biletowej, pozwalającej zachęcić mieszkańców i turystów do zwiedzania jednostki.
- Pozyskiwanie środków zewnętrznych na muzealne projekty.

- Podjęcie próby zwiększenia źródeł dochodów – np. poprzez opracowanie pakietów sponsorskich (np. większe firmy mecenasami wystaw).

II. Możliwości rozwoju jednostki w oparciu o dofinansowanie zewnętrzne:

Sochaczew i ziemia sochaczewska posiadają bardzo bogatą przeszłość, która jest aktualnie bardzo słabo znana jej mieszkańcom. Podczas licznych konfliktów zbrojnych miasto zostało niemalże „zrównane z ziemią”, co wiązało się ze zniszczeniem prawie wszystkich zabytków architektonicznych. W efekcie tych procesów oraz późniejszych migracji, społeczność lokalna podległa intensywnej dekompozycji i wymianie. Pamięć o znaczącej historycznej przeszłości naszego regionu *en masse* nie przetrwała próby czasu. Wiedza ta pozostaje ciągle „własnością” wąskiej grupy specjalistów. Istnieje zatem potrzeba wdrożenia szerokiego programu edukacyjnego, związanego z przywróceniem sochaczewianom świadomości dotyczącej przeszłości ich ziemi. Naturalnie predestynowaną do tego zadania jednostką wydaje się Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą. By jednak efektywnie prowadzić działalność o wyżej zarysowanym charakterze niezbędna jest odpowiednia przestrzeń wystawiennicza. Wynika to z wielowątkowości i obszerności wartych wyeksponowania obszarów historii Sochaczewa i ziemi sochaczewskiej. Aby móc właściwie zaprezentować: dzieje Zamku sochaczewskiego, problematykę początków miasta, historię Sochaczewa w okresie przynależności do księstwa mazowieckiego, a następnie w okresie staropolskim, dzieje ziemi sochaczewskiej, kwestię regulacji Sochaczewa w okresie Królestwa Kongresowego, odbudowę miasta w okresie międzywojennym, dzieje sochaczewskich Żydów i wielokulturowość miasta, związki Chopina z Sochaczewem, udział sochaczewian w uratowaniu i rewaloryzacji dworku w Żelazowej Woli, czy dzieje sochaczewskiego przemysłu, a co za tym idzie dzielnic przemysłowych potrzebna jest nowa przestrzeń wystawiennicza. Poza tym nie wolno zapominać o konieczności eksponowania przez jednostkę pamiątek związanych z najnowszymi dziejami Sochaczewa, takich jak sztandary, odznaczenia, czy trofea instytucji, organizacji, zakładów pracy i klubów sportowych. Można byłoby również rozważyć rozszerzenie ekspozycji związanej z wojnami światowymi, z uwagi na dużą liczbę eksponatów zalegających w muzealnych magazynach. Warto byłoby również prezentować na ekspozycji stałej galerię wybitnych mieszkańców Sochaczewa, z dobrodziejami miasta, honorowymi obywatelami i innymi ważkimi postaciami na czele. Nasze Muzeum regionalne cierpi jednak na braki lokalowe. Należałoby zatem w perspektywie długofalowej podjąć działania zmierzające do zwiększenia powierzchni wystawowej jednostki. Trzymając się realiów budżetowych Muzeum można byłoby spróbować zorganizować to na kilka sposobów.

By pozyskać środki infrastrukturalne na rozbudowę jednostki należałoby podjąć próbę pozyskania dofinansowania zewnętrznego ze środków pochodzących z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020, gdzie w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.3 w celu szczegółowym 3, znajdują się środki na *Ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego*. Co ważne z tego priorytetu można byłoby również pozyskać środki na wyposażenie nowych przestrzeni. Próby pozyskiwania środków zewnętrznych na infrastrukturalny rozwój Muzeum musiałyby odbywać się w porozumieniu i za zgodą

jednostki nadrzędnej – Urzędu Miejskiego – która to w takim przypadku zwyczajowo zapewniałaby wkład własny, niezbędny w sytuacji pozytywnego rozpatrzenia aplikacji i otrzymania dofinansowania.

Pierwszym i najważniejszym sposobem na powiększenie powierzchni wystawowej Muzeum powinno być podjęcie próby (we współpracy z Urzędem Miejskim i przy poparciu Urzędu Marszałkowskiego) pozyskania środków zewnętrznych na drugi etap prac konserwatorskich na sochaczewskim Zamku. Istota tych działań, sprowadzająca się m.in. do odtworzenia w zachowanej parterowej kondygnacji zachodniego skrzydła obiektu 4 pomieszczeń, a także 2 izb w piwnicach warowni, pozwoliłaby zaaranżować wyczerpującą wystawę dotyczącą dziejów najważniejszego sochaczewskiego zabytku. Miejsce to, ze względu na swoją historyczną wymowę, wydaje się z edukacyjnego punktu widzenia najbardziej naturalną lokalizacją dla tego typu ekspozycji. W sytuacji powodzenia tego projektu należałoby w odtworzonych pomieszczeniach Zamku zaaranżować oddział Muzeum, bądź przekazać prowadzenie nowej jednostki partnerowi, czyli Stowarzyszeniu „Nasz Zamek”. Jedna i druga opcja nie powinna wiązać się (przynajmniej w początkowym okresie) z koniecznością zwiększania ilości etatów „budżetowych” w nowej przestrzeni ekspozycyjnej. Przy organizacji oddziału konieczny byłby podział zbiorów i przekazanie na ekspozycję zamkową tych eksponatów/zabytków, które byłyby konieczne do właściwego merytorycznego zaaranżowania wystawy. Prace konserwatorskie przy Zamku kwalifikują się również jako zadanie możliwe do realizacji ze środków zewnętrznych z w/w priorytetu RPO.

Drugim sposobem zwiększenia powierzchni wystawowej byłyby rozbudowa samej jednostki muzealnej. Istota tych działań sprowadzałaby się do wzniesienia dodatkowego skrzydła, razem z odtworzeniem pierwotnej formy architektonicznej dawnego Ratusza (na co jest wstępna zgoda Kierownika Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Delegatura Płock). Szczegóły architektoniczne powinny zostać określone poprzez kompleksowy projekt konserwatorski, niezbędny do aplikacji. Wstępnie wydaje się, że nowe skrzydło Muzeum mogłoby znajdować się w dawnej pierzei ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego, gdzie historycznie mieścił się budynek rozebrany w ubiegłym stuleciu, w efekcie generalnego remontu i oczyszczania bryły dawnego Ratusza z późniejszych naleciałości. Uzyskane w ten sposób nowe powierzchnie powinny zostać wykorzystane nie tylko na rozwój nowego komponentu Muzeum dotyczącego dziejów Sochaczewa i ziemi sochaczewskiej, ale również na zaaranżowanie nowego, bardziej funkcjonalnego (i dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych) wejścia do jednostki, Centrum Informacji Turystycznej (ewentualnie do rozważenia byłaby też alternatywna lokalizacja CIT na Zamku) oraz wewnętrznego dźwigu osobowo-towarowego, dostosowującego obiekt do potrzeb osób niepełnosprawnych, a zarazem ułatwiającego pionowy transport eksponatów. W przypadku przystąpienia do kompleksowego programu rozbudowy placówki warto byłoby również, zgodnie z obowiązującymi w muzealnictwie trendami, rozważyć wprowadzenie lekkiego (skomponowanego architektonicznie z resztą przestrzeni), zadaszenia (może typu wiata lub hangar), chroniącego zabytkowe eksponaty znajdujące się w przestrzeni skansenu Muzeum, a z drugiej strony pozwalającego na ich oglądanie niezależnie od warunków atmosferycznych. Dzięki uwolnieniu połowy obszaru skansenu od eksponatów, które

znalazłyby się w przestrzeni zamkniętej pozostały teren zielony można byłoby wykorzystać na robienie imprez i spotkań plenerowych.

Całość zadań opisanych w punkcie **Możliwości rozwoju jednostki w oparciu o dofinansowanie zewnętrzne** można byłoby sprofilować w 2 duże aplikacje do Regionalnego Programu Operacyjnego: jedną związaną z pracami konserwatorskimi na Zamku wraz z jego najbliższym – 100 – metrowym, wpisanym do rejestru zabytków otoczeniem oraz drugą związaną z rozbudową, rewaloryzacją i wyposażeniem budynku dawnego Ratusza. W przypadku powodzenia tych projektów Sochaczew zyskałby dwuczęściowy kompleks muzealno-kulturalny, realizujący swą misję na miarę czasów, możliwości i potrzeb naszego miasta oraz jego okolic.